

УДК 801.82.811.111 (73)

Е. Є. Мінцис

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника”*

старший викладач;

Л. А. Мудра

магістрант

**Граматичні засоби вираження емфази в англomовному
художньому тексті (на матеріалі роману Гарпер Лі “Убити
пересмішника”)**

Дослідженню різних аспектів емфатичних конструкцій присвячено чимало праць сучасних та зарубіжних лінгвістів (В. Г. Адмони, Н. Д. Арютюнова, І. Байер, М. А. Беляєв, В. В. Виноградов та ін.). Так, у “Словнику лінгвістичних термінів” емфаза визначається як “напруженість мови, посилення її емоційної виразності, виділення якогось елемента за допомогою інтонації, повторення, звертань, запитань тощо” [2: 75]. В. В. Виноградов розглядає емфазу як виділення, підкреслення в мові окремих елементів і смислових відтінків висловлювання та виділяє такі граматичні та лексико-синтаксичні емфатичні засоби: особливі підсилювальні службові слова, інверсія, емфатичні конструкції, повтори й анафора [1: 214]. В. Т. Ушакова зазначає дві головні причини застосування емфази: 1) підсилити те, що ми хочемо сказати (емотивна емфаза); 2) показати контраст між вірним і невірним, теперішнім і минулим (контрастна емфаза) [5]. Більшість авторів вважають, що емфатичні конструкції природно сприймаються в їх протиставленні нейтральним конструкціям. Вони ні в якому разі не повинні розглядатися як відступ від норми або її порушення, а як закономірне явище емоційно забарвленої мови. Емфатичні конструкції можуть як підкреслювати окремі члени речення, так і надавати емоційного забарвлення висловленню в цілому [3: 57-61].

Емфатичні конструкції поділяються на лексичні, граматичні та графічні. Найбільш поширеним та експресивним способом вираження емпізи в художньому тексті є граматична емпіза, яка базується на граматичних мовних засобах для досягнення емпізичного ефекту. Згідно Ю. В. Павловської до основних граматичних конструкцій належать: а) інверсія – порушення звичайного фіксованого порядку слів у розповідному реченні, б) конструкція з *it* на початку речення, в) конструкція *Condensed Relative*, в якій неозначені займенники *what, who, whatever, whoever, whomever* виступають у ролі підмета, г) конструкція з використанням ступенів порівняння прикметників та прислівників, д) заперечні емпізичні конструкції (створені заперечним займенником по поряд з іменником, двома запереченнями, поєднанням частки *not* зі сполучником *until*) [4].

У запропонованій статті проаналізовано граматичні засоби вираження емпізи в художньому тексті на матеріалі роману Гарпер Лі “Убити пересмішника” (1960 р.). Книга була нагороджена Пулітцерівською премією та стала класикою сучасної американської літератури. Розглянемо найпоширеніші граматичні засоби вираження емпізи у романі. Одним із них є інверсія, порушення традиційного порядку слів у реченні з метою надання логічного наголосу чи додаткового емоційного забарвлення поверхневому значенню речення [6: 203] та наголошення інвертованого члена речення. Інверсія у романі найчастіше застосовується у підрядних реченнях умови. Наприклад: *Had her conduct been more friendly toward me, I would have felt sorry for her* [7: 36]. Часто інвертуються обставини місця та часу: *Next morning on the way to school he ran ahead of me and stopped at the tree* [7: 82].

Граматична емпізична конструкція *it is (was, will be) ... who (that, when, etc.)* використовується для виділення будь-якого члена речення, крім присудка, і навіть цілого підрядного речення [4]. У романі Гарпер Лі переважають конструкції, у яких виділяються обставини часу: *It was times like these when I thought my father, who hated guns and had never been to any wars, was the bravest man who ever lived* [7: 127]. У емпізичній конструкції *Condensed Relative* неозначені займенники

what, who, whatever, whoever виступають у ролі підмета [8: 81]. У найтипівіших випадках зустрічаємо займенник *what*: *What bothers me is that she and Jem will have to absorb some ugly things pretty soon* [7: 113]. Нерідко авторка застосовує декілька типів емпатичних конструкцій з метою підсилення емоційного забарвлення: *What Jem did was something I'd do as a matter of course had I not been under Atticus's interdict, which I assumed included not fighting horrible old ladies* (Condensed Relative + інверсія) [7: 130].

Чималий емотивний ефект створюють заперечні емпатичні конструкції: займенник *no*+іменник (*No amount of sighing could induce Atticus to let us spend Christmas day at home* [7: 100]), частка *not*+сполучник *until* (*The second grade was grim, but Jem assured me that the older I got the better school would be, that he started off the same way, and it was not until one reached the sixth grade that one learned anything of value* [7: 79]), використання декількох видів заперечних займенників у одному реченні (*The was no hurry, for there was nowhere to go, nothing to buy and no money to buy it with, nothing to see outside the boundaries of Maycomb County* [7: 16]).

Ступені порівняння прикметників та прислівників типу *the more ... the more, better/more than, as ... as* та ін. також належать до граматичних засобів вираження емпازی: 1) *The more we told Dill about the Radleys, the more he wanted to know, the longer he would stand hugging the light-pole on the corner, the more he would wonder* [7: 24]. 2) *The remainder of my schooldays were no more auspicious than the first* [7: 47]. 3) *<...> I ran by the Radley Place as fast as I could, not stopping until I reached the safety of our front porch* [7: 48].

Серед синтаксичних стилістичних засобів, які створюють емпатичний ефект слід зазначити відокремлені члени речення, повтори та риторичні запитання. Так, відокремлений член речення (detachment) (зазвичай означення чи обставина), ізолюється від свого референта, набуває більшого ступеня значущості, смислового навантаження та незалежності [6: 206]. Наприклад: *Dizzy and nauseated, I lay on the cement and shook my head still, pounded my ears to silence, and heard Jem's voice* [7: 54] (означення). *When I passed the*

Radley Place for the fourth time that day – twice at a full gallop – my gloom had deepened to match the house [7: 43] (обставина часу і способу дії).

Повтори, які застосовуються у романі, виконують декілька функцій. Послідовний повтор відображає психологічний стан героя, виражає пік емоцій, хвилювання, знервованість, переживання тощо: *Dill ate, and ate, and ate* [7: 175]. Анафора виконує як емотивну функцію, так і логічну, фонову [6: 212]. З одного боку вона імпліцитно підкреслює емоції, якими охоплений персонаж (у даному випадку це страх), а з другого – наголошує повторюваний елемент, який водночас слугує фоном для інформації, що подається слідом за повтором: *Every night-sound I heard from my cot on the back porch was magnified three-fold; every scratch of feet on gravel was Boo Radley seeking revenge, every passing Negro laughing in the night was Boo Radley loose and after us* <...> [7: 75]. Анадиплозис – це так-званий контактний повтор, який має на меті поєднати два речення, зробити перехід від одного до другого більш плавним та привернути увагу читача до повторюваного слова чи виразу: *I tripped; as I tripped the roar of a shotgun shattered the neighborhood* [7: 72].

Риторичне запитання також слугує засобом вираження емпізи, оскільки воно не орієнтує на одержання відповіді [2: 237], а привертає увагу читача, нашоухуючи його на роздуми та відображає почуття і думки персонажа: *In the long hours of church – was it then I learned? I could not remember not being able to read hymns* [7: 30].

Отже, запропоноване дослідження доводить, що граматичні засоби вираження емпізи є характерною ознакою емоційно-забарвленого художнього мовлення. У проаналізованому романі найчастіше зустрічаємо такі емпітичні конструкції, як інверсія, відокремлені члени речення, конструкція Condensed Relative, різні види повторів, конструкції зі ступенями порівняння прикметників і прислівників та інші, які застосовуються для привернення уваги читача, виділення певної частини речення, зображення психологічного та емоційного стану персонажа та сприяють здійсненню художнього задуму автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1963. – 369 с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Дринко А. Г. Емфатичні спонукальні конструкції в англійській та українській мовах / А. Г. Дринко // Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах: збірник наукових праць. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 10. – С. 57-61.
4. Павловська Ю. В. Способи вираження емпізи та особливості її перекладу українською мовою (на матеріалі текстів різних стилів) / Ю.В. Павловська // Филологические науки 6. Актуальные проблемы перевода. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Philologia/73140.doc.htm
5. Ушакова В. Т. Емпіза в науковому стилі / В. Т. Ушакова // Філологія. Методика. Педагогіка: Збірник наукових праць викладачів кафедр іноземних мов та української мови і літератури Київського національного економічного університету. – К.: КНЕУ, 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/144/46/1/14/>
6. Galperin I. R. Stylistics / I. R. Galperin. – М.: Higher School, 1977. – 336 p.
7. Lee H. To Kill a Mockingbird / Harper Lee. – К.: Dnipro Publishers, 1977. – 340 p.
8. Sweet H. A New English Grammar: Logical and Historical. Volume 1: Introduction, Phonology, and Accidence / Henry Sweet. – Cambridge University Press, 2014. – 499 p.